

<<< מצוה להעביר הלאה אם ע"י אימייל ואם ע"י הדפסה, להגדיל תורה ולהאדירה.

מאור אהרן

פרשת בלק

ומאי בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי, וע"כ
פרש"י דה"ק אע"פ שאיני חשוב בעיניך כו'.

כ"ב י"ד. ויקמו שרי מואב ויבאו אל
בלק ויאמרו מאן בלעם הלך עמנו. יש לדקדק
דלעיל (מקרא י"ג) כתיב ויקם בלעם בבקר ויאמר
אל שרי בלק וגו' ולא כתיב כמו הכא שרי מואב,
וכן צ"ב להלן מקראות כ"א ל"ה.

כ"ב י"ח. ויען בלעם אל עבדי בלק אם
יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר
את פי ה' אלקי לעשות קטנה או גדולה. יש
לדקדק למה הכא בפעם השניה ששלח בלק אל
בלעם אמר הכתוב "עבדי" ואילו בפעם הראשונה
כתיב "שרי", ואולי י"ל דהנה כתיב לעיל (מקרא
ט"ו) ויסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים
מאלה ואמרי' בגמ' (ברכות ל"ד ב') ושוב מעשה
ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל ר"י
בן זכאי וחלה בנו של ריב"ז א"ל חנינא בני בקש
עליו רחמים ויחיה הניח ראשו בין ברכיו ובקש
עליו רחמים ויחיה אמר ריב"ז אלמלי הטיח בן
זכאי את ראשו בן ברכיו כל היום כולו לא היו
משגיחים עליו א"ל אשתו וכי חנינא גדול ממך
א"ל לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני
דומה כשר לפני המלך ופרש"י וז"ל כעבד בן בית
נכנס ויוצא שלא ברשות, כשר לפני המלך שאינו
רגיל לבוא לפניו עכ"ל (ועין בזה עוד בפירוש
הגר"א למגילת אסתר פ"א פ"ג יעו"ש), ובזה י"ל
דזהו מה דכתיב הכא שרים רבים ונכבדים מאלה
והיינו שהם היו יותר קרובים לבלק וע"כ אמר
הכתוב הכא "עבדי" בלק.

כ"ב י"ט. ועתה שבו נא בזה גם אתם
הלילה ואדעה מה יסף ה' דבר עמי. ולעיל
(מקרא ח') כתיב ויאמר אליהם לינו פה הלילה
והשכתי אתכם דבר כאשר ידבר ה' אלי וישבו

כ"ב ד'. ויאמר מואב אל זקני מדין
עתה ילחכו הקהל את כל סביבתנו כלחך השור
את ירק השדה ובלק בן צפור מלך למואב בעת
ההיא. פרש"י וז"ל אל זקני מדין והלא מעולם היו
שונאים זה את זה שנאמר המכה את מדין בשדה
מואב שבא מואב על מדין למלחמה אלא מיראתן
של ישראל עשו שלום ביניהם ומה ראה מואב
ליטול עצה ממדין כיון שראו את ישראל נוצחים
שלא כמנהג העולם אמרו מנהיגם של אלו במדין
נתגדל נשאל מהם מה מדתו אמרו לו אין כחו אלא
בפיו אמרו אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו בפיו
עכ"ל, יל"ה דהא להלן פרש"י וז"ל בעת ההוא לא
היה ראוי למלכות מנסיכי מדין היה וכיון שמת
סיחון מנוהו עליהם לצורך שעה עכ"ל והנה כיון
דבלק מנסיכי מדין היה היו יכולים לשאול את
בלק ומה היו צריכים לשאול את נסיכי מדין זקני
מדין. והעירוני ליישב קצת דשמא י"ל דבלק היה
צעיר בשנים ולא היה במדין בזמן שמשוה רבינו
היה שם אותם ארבעים שנה. ועיין רמב"ן דכתב
וז"ל ועל דעת רבותינו שאמרו מנהיגם של אלו
במדין נתגדל ראוי להם לשלוח אל זקני מדין לא
למלכים ולא לעם כי הזקנים הם היודעים ענינו
עכ"ל והיינו דהלכו לזקנים דוקא מפני שהזקנים
היינו חכמים ולכן הלכו לשאול אולי בחכמתם
ידעו במה הצלחתו של משה ומשא"כ המלכים
והעם. וכן בלק היה מנסיכי מדין ולא מזקני היינו
חכמי מדין היה.

כ"ב י'. ויאמר בלעם אל האלקים
בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי. פרש"י וז"ל
בלק בן צפור וגו' אע"פ שאני חשוב בעיניך חשוב
אני בעיני המלכים עכ"ל, וכתב בשפ"ח אות א'
דאל"כ מלך מואב למה לי עכ"ל, ואפשר לבאר
עוד דלכאורה קשה שהיה צריך בלעם לענות
"שרי" בלק בן צפור מלך מואב אשר שלח אלי,

שרי מואב עם בלעם, והנה צ"ב הפרש הלשונות, הא' דבקרא דידן אמר להם "שבו" נא בזה ואילו לעיל אמר "לינו" פה הלילה, הב' דבקרא דידן אמר "ואדעה מה יסף ה' דבר עמי" ואילו לעיל אמר "והשבתי אתכם כאשר ידבר אלי", הג' דבקרא דידן אמר "ידבר עמי" ואילו לעיל אמר "ידבר אלי", ודקדוק הא' י"ל שהיתה עינו צרה ולא רצה ליתן להם מקום ללון וכעין זה אי' באוה"ח הק' לעיל דאמר לינו פה הלילה דייקא שהיתה עינו צרה ולא רצה ליתן להם מקום ללון אלא לילה אחת ולא יותר יעו"ש וכאן היתה עינו צרה יותר שלא רצה ליתן להם מקום ללון כלל ולכן כאן אמר רק שבו, ודקדוק הב' י"ל שהרי לעיל פרש"י וז"ל כאשר ידבר ה' אלי אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם אלך עמכם שמא אין כבודו לתתי להלך אלא עם שרים גדלים מכם עכ"ל ועתה שבאו שרים גדולים מהם כבר היה חייב לשנות מדברו הראשון ולכן לא אמר כמו בתחילה כאשר ידבר ה' אלי אלא אמר לשון אחר מה יסף ה' דבר וגו', ודקדוק ג' י"ל דהכא שבאו שרים גדולים נתגאה ואמר דבר "עמי" ולא "אלי" כבתחלה שהיו שרים פחות גדולים, והיינו שרצה להתגאות בפני השרים הגדולים שהקב"ה מדבר עמו ולא רק אליו.

כ"ב כ"א. ויקח בלעם בבקר ויחבש את אתנו וילך עם שרי מואב. פרש"י וז"ל עם שרי מואב לבו כלבם שוה עכ"ל, יל"ה דהא לעיל (מקרא י"א) כתיב הנה העם היוצא ממצרים ויכס את עין הארץ עתה לכה קבה לי אתו אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו ופרש"י וז"ל וגרשתיו מן העולם ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מעלי ובלעם היה שונאם יותר מבלק עכ"ל וכיון ששנא בלעם את ישראל יותר מבלק א"כ היתכן שהיה לבו שוה כלבם, דאף שלבו שוה כלבם לענין הקללה ולא לענין השנאה מ"מ כיון ששונא יותר על כרחך דהולך לקלל בלב רע יותר משרי מואב, וי"ל דנהי נמי שבלעם שונאם לישראל יותר מבלק מ"מ אין זה יותר משרי מואב והיינו דשרי מואב שהלכו עם בלעם הם שנאו לישראל כמו בלעם ויותר מבלק. ותי' זה קצת דוחק דא"כ הו"ל לרש"י לומר לבם כלבו שוה.

כ"ב כ"ב. ויחר אף אלקים כי הולך הוא ויטיב מלאך ה' בדרך לשטן לו והוא רכב על אתנו ושני נערינו עמו. פרש"י וז"ל ושני נערינו עמו מכאן לאדם חשוב היוצא לדרך יוליד עמו שני אנשים לשמשו וחוזרים ומשמים זה את זה

עכ"ל, כתיב (וירא כ"ב ג') וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמרו ויקח את שני נערי עמו ואת יצחק בנו וגו' ופרש"י וז"ל את שני נערינו ישמעאל ואליעזר שאין אדם חשוב רשאי לצאת לדרך בלא ב' אנשים שאם יצרך האחד לנקביו ויתרחק יהיה השני עמו עכ"ל, ולכאורה א"כ מה צריך להביא הראיה גם מבלעם, וביותר צ"ב מה חשיבות בלעם למול חשיבות אברהם אבינו וא"כ די בלימוד מאברהם אבינו שהוא החשוב יותר, וביותר אין מובן דאילו גבי בלעם כתב רש"י "מכאן" לאדם חשוב כו' ואילו אצל אברהם אבינו לא כתב רש"י דמכאן כו' רק כתב שאין אדם חשוב כו' והיינו שזה כבר נילף ממקום אחר ואין מובן כי המעשה של אברהם אבינו קדם למעשה דבלעם, (וערש"י לעיל מקרא כ"א) ועיין מפרשי רש"י באר בשדה נחלת יעקב ומשכיל לדוד.

הטעם שחרה הקב"ה על בלעם שהלך, אף שהקב"ה א"ל (לעיל מקרא כ') ללכת, י"ל משום דהתם כתיב אם לקרא "לך" באו האנשים קום לך אתם, והיינו לך דוקא כלומר לצרכך ובשבילך כדמצינו כמה פעמים ערש"י בראשית י"ב א' ושם כ"ח ט"ו, והרי האמת שלא הלך לצורכו ובשבילו אלא לקלל את ישראל הלך ולכן הקב"ה חרה עליו. ועיין שפ"ח אות מ'. וערש"י לעיל מקרא כ'.

ועיין תדא"ר פכ"ח.

כ"ב כ"ג. ותרא האתון את מלאך ה' נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה ויך בלעם את האתון להטתה הדרך. פרש"י וז"ל ותרא האתון והוא לא ראה שנתן הקב"ה רשות לבהמה יותר מן האדם שמתוך שיש בו דעת תטרף דעתו כשיראה מזיקין עכ"ל, והיינו דבבהמה אין כלל דעת ומשא"כ האדם ולכן נתן הקב"ה רשות לבהמה כי אין בה דעת (עכ"פ לא כהאדם) וממילא לא תטרף דעתה. ועין גבי האתון (ע"ז ד' ב') אפשר "דעת" בהמתו לא הוה ידע כו'.

יל"ה דהא לעיל (מקרא כ"ב) פרש"י וז"ל לשטן לו מלאך של רחמים היה והיה רוצה למנעו מלחטוא שלא יחטא ויאבד עכ"ל, (וזהו לשטן "לו" דיקא כי האמת היה מלאך של רחמים ולא שטן אלא דלבלעם דייקא היה לשטן שהיה לנגד רצון בלעם), וא"כ היאך פרש"י הכא דהוה מזיקין, ושמא י"ל דאע"פ שמלאך של רחמים היה מ"מ כיון דהיה לבלעם לשטן ע"כ חשיב ליה לבלעם כמזיק ודוחק, והעירוני לישב בזה"ל שמא

אם יראה האדם מלאכים יראה מזיקים דהוא אותם ראה ע"כ ושוב נמצא כתירוף זה בנחלת יעקב.

כ"ב כ"ד. ויעמד מלאך ה' במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה. פרש"י וז"ל במשעול כתרומתו בשביל כו' גדר מזה וגדר מזה סתם גדר של אבנים הוא עכ"ל, והיינו שהיה גדר מב' צדי הדרך ולאחורי כל גדר היו כרמים, ולפי"ז הא דכתיב להלן (מקרא כ"ה) ותרא האתון את מלאך ה' ותלחץ אל הקיר וגו' היינו קיר שלפני הכרם, אך קצת יל"ה מה הוצרך לספר לנו שאחורי הגדר היו כרמים, וי"ל דהנה ארז"ל (תנחומא ויצא י"ג) עד הגל הזה זש"ה ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר הגל הוא הקיר לפי שעבר בלעם את השבועה שנשבע ליעקב שנאמר אם לא תעבר את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה ובלעם זה לבן שנאמר ארמי אבד אבי ועל שבקש ללכות את ישראל נקרא ארמי שנאמר ולכה זעמה ישראל לפיכך נפרע הקיר ממנו לפי שהוא העד על השבועה כדכתיב יד העדים תהיה בו בראשונה ע"כ, ולפי"ז י"ל דבלא ענין הגל דפ' ויצא לא היה צריך לקיר הכא ורק כרמים היה נשאר, ולהדגיש לנו שבלעם חטא ועבר על השבועה שלו עם הגל לכן נכתב שהיו כרמים לומר דמה שנתוסף הקיר זה משום שבלעם חטא ועבר על השבועה, ועיין כלי יקר.

ועצם פרש"י יל"ה מה אתא רש"י לאשמעינן דהא מדכתיב ותלחץ אל הקיר כבר חזינו דהאי גדר דכתיב הכא היינו של אבנים, וי"ל דאדרבא אתא רש"י לאשמעינן דסתם גדר של אבנים הוא מדכתיב ותלחץ אל הקיר, ואולי קיר לאו של אבנים דוקא הוא.

כ"ב כ"ט. ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי לו יש חרב בידי גנות גדולה היה לו פרש"י וז"ל לו יש חרב בידי גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השרים זה הולך להרוג אומה שלמה בפיו ולאיתון זו צריך כלי זין עכ"ל, והשרים היו עמו כדכתיב לעיל (מקרא כ"א) ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו וילך עם שרי מואב ושרים אלו היו נכבדים מהשרים שנשלחו אליו בפעם הראשונה כמבואר במקראות, ויתכן דמן השמים גלגלו שירצה שרים נכבדים יותר והיינו כדי שיהיה לו הגנות גדולה יותר, והטעם לזה כי הקב"ה משפיל גאים, שהרי בלעם אמר בעצמו (לעיל מקרא י"ג) כי מאן ה' לתתי ללך עמכם אלא עם שרים גדולים מכם כדפרש"י שם, ונמצא דבלעם בעצמו גרם לעצמו הגנות הגדולה יותר.

והנה מבואר בזה דהשרים הבינו המו"מ דהאתון ובלעם דאל"כ לא הוי גנות, וצ"ל שהאתון דברה כאדם ממש כדי כך שכל מי ששמע אותה הבין מה שדברה, ולא רק שבלעם הבין מה שדברה האתון בשפה שלה כדמצינו אלא דברה כשפת אדם ממש, ואולי אי"ז מוכרח ורק שמעו שבלעם אמר לו יש חרב בידי והרגתיך, בלי ששמעו והבינו כל המו"מ.

כ"ב ל"ה. ויאמר מלאך ה' אל בלעם לך עם האנשים ואפס את הדבר אשר אדבר אליך אתו תדבר וילך בלעם עם שרי בלק. פרש"י וז"ל לך עם האנשים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו עכ"ל, יל"ה למה לא פרש"י כך כבר לעיל (מקרא כ') דכתיב ויבא אלקים אל בלעם לילה ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה, והעירוני ליישב דבתחילה מצינו דהקב"ה כעס על בלעם על שהלך כדכתיב (מקרא כ"ב) ויחר אף אלקים כי הולך הוא ויתיצב מלאך ה' לשטן לו וגו', ואעפ"כ הכא מצינו שהקב"ה אומר לו לך עם האנשים וגו' והיתכן אלא דמ"מ אין מכריחין ובדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו.

עוד פרש"י וז"ל עם שרי בלק שמח לקלל כמותם עכ"ל, והיינו דבאותה המדה שהם שמחים כך הוא שמח, והא דפרש"י לעיל (מקרא י"א) וז"ל וגרשתיו מן העולם ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ איני מבקש אלא להסיעם מעלי ובלעם היה שונאם יותר מבלק עכ"ל ומבואר דבלעם שנא יותר וא"כ ודאי גם שמח יותר לקללם, מ"מ י"ל דהתם איירי בבלק עצמו והכא איירי בשרי בלק וא"כ שמא שרי בלק שנאו יותר מבלק וכבלעם ולא יותר מבלעם, אך לדרך זו קצת צ"ב מאי קמ"ל הכא דהא כבר אשמעינן זה מלעיל מקרא י"א. ועיין מש"כ בזה לעיל מקרא כ"א (ועי' תדא"ר פכ"ח).

והטעם דבלק לא שנא כבלעם העירוני לומר משום דבלק מנסיכי מדין היה (כדפרש"י לעיל מקרא ד') ולא היה אכפת לו כ"כ כמו שרי בלק שהם היו ממואב.

כ"ג י"ב. ויען ויאמר הלא את אשר ישים ה' בפי אתו אשמר לדבר. ולהלן (מקרא כ"ו) כתיב ויען בלעם ויאמר אל בלק הלא דברתי אליך לאמר כל אשר ידבר ה' אתו אעשה, וצ"ב

הפרש הלשון דהכא אמר אתו אשמר לדבר ולהלן
אמר אתו אעשה.

כ"ג כ"ד. **הן עם כלביא יקום וכארי**
יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים
ישתה. פרש"י וז"ל הן עם כלביא יקום וגו' כשהן
עומדים משינתם שחרית הן מתגברים כלביא
וכארי לחטוף את המצות ללבוש טלית לקרוא את
שמע ולהניח תפילין עכ"ל, קצת יש להעיר
דלכאורה קודם היה צ"ל הנחת תפילין ואח"כ
קריאת שמע, שהרי ארז"ל (ברכות) כל הקורא
ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו,
ומסתבר שזהו ט"ס, ויל"ע.

כ"ג כ"ה. **ויקה בלק את בלעם ראש**
הפעור הנשקף על פני הישימון. פרש"י וז"ל
ראש הפעור קוסם היה בלק וראה שהן עתידין
ללקות על ידי פעור ולא היה יודע במה אמר שמא
הקללה תחול משם וכן כל החוזים בכוכבים
רואים ואין יודעים מה רואים עכ"ל, עיין לך ט"ו
ה' רש"י ד"ה ויוצא, ובשמות א' כ"ב ורש"י שם,
ושם פ' בא י' י' רש"י ד"ה ראו כו'.

כ"ד ה'. **מה טבו אהליך**
יעקב משכנתיך ישראל. אפשר דה"פ, מה טובו
אהליך יעקב כדכתיב ויעקב איש תם ישב אהלים
(וכ"ה בתרגום יב"ע), משכנתיך ישראל שמשכן
האדם צריך להיות ישראל והיינו ישר אל שיהיו
מעשיו ישרים כרצון הבורא ית"ש, ושוב נמצא כן
בספר מנוחה וקדושה.

כ"ה ד'. **ויאמר ה' אל משה**
קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד
השמש וישב חרון אף ה' מישראל. פרש"י וז"ל
והוקע אותם את העובדים והוקע היא תליה כו',
נגד השמש לעין כל כו' עכ"ל, כתיב (כי תצא כ"א
כ"ג) לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו
ביום ההוא כי קללת אלקים תלוי וגו', ואפשר
דזהו הכא נגד השמש והיינו שיהיו תלויים דוקא
נגד השמש אבל כשהשמש תשקע יורידו נבלתם.
(ושוב נמצא דכ"ה בתרגום יונתן ב"ע ותרגום
ירושלמי).

בברכה מרובה,
אהרן בהגאון הגדול רבי יעקב הלוי גרנדש שליט"א